

Självbiografiskt kaleidoskop. Touch, tickle and pain. An autobiography. Part One.

YNGVE ZOTTERMAN

269 s. Pergamon Press, Oxford 1969.

Yngve Zotterman har valt att skildra sina ungdomsminnen och sitt levnadslopp intill 1927 på engelska och det har blivit vad man på samma språk kallar en »period piece», vars styrka ligger i skildringens livfullhet, detaljrikedom och generösa anammande av jordelivet. Boken berättar öppet och hederligt om med- och motgång, föräldrar, släkt och vänner, lärare, otalet bekantskaper och om möten med de stora eller små personligheter, som korsat hans levnadsstig. Tonen i boken får sin klangfärg av författarens entusiasm och omätliga aptit på intryck, kvarhållna av ett ganska enastående minne.

Titeln är tagen från Zottermans förnämliga undersökning av år 1939 om de sinnespulser som alstrar förnimmelserna av beröring, smärta och kittling. Den är inte illa vald såsom beskrivning av det minnesmaterial som stimulerat hans uttrycksbehov, då somrarna på det ljuvliga Capri artat sig till att bli alltför enformigt vegetativa. Medelhavets sol har trängt genom solbrännan fram till »skrivcentrum», var det nu kan vara beläget.

Det sägs att varje människa kan skriva en bra personlig minnesbok och att barndomen alltid blir den intressantaste delen. Påståendet bekräftas av Zottermans bok. Utan överord och äthävor, bara genom skildringens omedelbarhet och precision, återskapar han barndomens värld i Vadstena och levandegör sin mors gestalt. Hennes ensamma kamp för att försörja sig själv och sina båda söner, förd till ett lyckosamt slut, ger en djupdimension åt vad som annars dominerats av det vardagshistoriska. Hon framstår såsom något av en märkeskvinna, i kraft och karaktärsstyrka, skapare och finansiär av ett uppskattat vårdhem för psykiskt sjuka, först i Vadstena, sedan på Lidingön. Författarens tidiga uppväxt-år bland vårdhemmens interner är ett drastiskt inslag i hans levnad, den beundrade broderns död, ett tragiskt. Agne Zotterman, tjugotvåårig medicine kandidat och nio år äldre än Yngve, omkom i en drunkningsolycka på svag is under en skridskotur med sin vän Harald Öhnell, den senare så högt uppskattade läkaren.

Vad som i övrigt fyller ut de 269 sidorna i självbiografien är ett brokigt mönster av »svenska bilder» från detta sekels trenne första årtienden. Här passerar revy skolans liv med dess penaltism och läraroriginal, raden av universitetsprofessorer i yrkesutövning under professorsväldets storhetstid, bondgårdens liv med höstslaktens hushållsbestyr alltifrån biodpalt till rökning av skinkor, så huvudstaden från 1910 till Stockholmsutställningen och, som sagt, människor och åter människor, deras utseende, attribut och roller snarare än deras personligheter. Det personliga tas mest om hand i anekdotens form. Många historier av gamla årgångar har här räddats åt eftervärlden.

Varför denna rika dokumentering av förgången svensk vardag på engelska, frågar man sig? Den har krävt en mängd tillrättaliggande förklaringar av våra sedvänjor för utländsk publik. En ringa bråkdel av persongalleriet och anekdoterna har intresse utanför det svenska samhällslivets domän. Det engelska tittskåpet gör ofta proportionerna på folk och händelser en smula egendomliga. Frågan kan endast besvaras med gissningar, kanske inte relevanta, och överlämnas till läsarens begrundande.

Bokens avslutande parti handlar om kärlek och fysiologi, det måste väl tilläggas, såsom från varandra fristående ämnen. Kärlek, äktenskap och nya släktförbindelser förgyller avsnittet om studieåren i England, där Zotterman hade förmånen att delta i arbeten med berömda vetenskapsmän, Adrian, Hill och Lewis. Adrian, numera lord och kansler för Cambridge universitet och således innehavare av ett ämbete vari minst sex av hans företrädare halshuggits, blev den man som starkast kom att påverka Zottermans egen vetenskapliga gärning. Han har också skrivit ett vänligt företal till boken.

Zottermans skildring av sina första intryck av England står sig väl vid jämförelse med Erik Gustaf Geijers brev och Pehr Kalms dagbok över samma tema. I sin redogörelse för samarbetet med Adrian blir han intressantare än dessa båda företrädare. De utförde ett berömt arbete, Adrian och Zotterman, som ledde till isolering av nervimpulsen i en enskild nervtråd. Det publicerades år 1926. Den internationella fysiologkongressen i Stockholm samma år får en värdefull personligt hållen skildring.

RAGNAR GRANIT (Stockholm)